

JOGGYAKORLAT.

Fizetések pénzügyi zárolt számlákra.

A fizetési eszközök forgalmát korlátozó rendelkezések következtében sok millió pengőre rugó vagyon gyűlt össze a pénzügyintézeteknél vezetett különböző zárolt és függő számlákon, nem is említve a transzfermoratórium rendelet¹⁾ folytán a Magyar Nemzeti Banknál, valamint kötvényeket és zálogleveleket kibocsátó pénzügyintézeteknél „letett” hatalmas összegeket. Ezek a vagyonok (követelések) a tételes jog intézkedései alapján szinte a forgalmon kívüli dolgok (res extra commercium) jogi kategóriájába tartoznak. Gazdasági és jogi jelentőségük napról napra emelkedik, mert az állam pénzügyi politikája ez idő szerint oda irányul, hogy a forgalmon kívüli követelések csoportját állandóan növelje, viszont a felettük való rendelkezési jogosultság körét lehetőleg szűkítse. A legújabb jogszabályok értelmében ugyanis külföldi hitelezővel szemben nemcsak külföldi pénzügyintézetben,²⁾ hanem magyar pengőben meghatározott tartozásokra is csak a Magyar Nemzeti Bank engedélyével szabad pengőben fizetni, természetesen csak pénzügyintézetnél vezetett számlára. Továbbá most már nemcsak az követ el kihágást, aki az ilyen számla felett a Magyar Nemzeti Bank engedélye nélkül rendelkezik, hanem a külföldi hitelező belföldi adóssal szemben fennálló bármily pénzügyi követelésének élők közti jogüggyellett belföldire, vagy belföldön lakó külföldire — engedély nélkül — való átruházása is tilos és büntetendő cselekmény.³⁾

Amikor az állam élet-halál harcot folytat a magyar valuta értékállóságáért, akkor nem a jogász feladata ezen intézkedések pénzügyi politikai helyességét bíráló tárgyává tenni, de annál inkább követelhetjük a magánjog biztonsága érdekében, hogy a kormányzat ne álljon meg félrendsabályoknál, hanem a nagyfotosságú kérdést gyökerében és minden vonatkozásában kimerítően rendezze.

I. Immár több mint egy év telt el a bankzárlat óta és még arra sem lehet megnyugtató választ adni, hogy a pénzügyintézet számlára a rendeletek kényszerítő ereje folytán eszközölt fizetés kötelmi jogi teljesítésnek minősíthető-e és vajjon az adó ezen jogcselekménye a kötelelem alól végleg felszabadítja-e. Magukból a rendeletekből erre megnyugtató következtetés nem vonható, mert intézkedéseik nem eléggé átgondoltak és következetesek. Amíg például a transzfermoratórium rendelet az ál-

¹⁾ 6900/1931. M. E. r.

²⁾ I. r. 4. §.

³⁾ 4100/1932. M. E. r. és 3510/1932. M. E. r. 8. §.

lamadóssági kötvényeknél, zálogleveleknél, kincstári váltóknál és jegyeknél kifejezetten megállapítja, hogy a rendelet a hatályának megszűntén túl a hitelező jogait nem érinti, addig ezt a nagyfontosságú nyilatkozatot egyéb külföldi hitelezők követelése⁴⁾ tekintetében megtenni elmulasztja. Szükség lett volna legalább oly tartalmú intézkedésre, mint aminő ez irányban a gazdamoratórium rendeletben foglaltatik. Eszerint az idegen pénzürtékre szóló pénztartozás esetében, ha az adós a hitelezőnek a halasztás ideje alatt is fizetendő összegeket pengő értékben a hitelezőjénél biztosítékkul befizeti, úgy a befizetés csak ezen moratóriumrendelet szempontjából egyenlő hatályú a fizetéssel⁵⁾ egyéb vonatkozásban azonban nem. Nézetünk szerint — eltekintve más megfontolásoktól⁶⁾ — ezen jogszabály per analógiam, a transzfermoratórium rendeletben szabályozott külföldi pénzürtékben meghatározott követelésekre is alkalmazandó volna.

Azonban nemcsak a kérdés gerincét tevő valutaárfolyamkülönbözet, hanem a késedelem egyéb következményei tekintetében is erősen vitatható, hogy a pénzürtézetzi számlákra történt befizetésnek van-e liberáló hatása. Nyílt kérdés többek között, hogy az adós a számlára befizetés által szabadul-e kamatfizetési kötelezettsége alól és ha igen, ki viseli a szerződéses kamatláb és a pénzürtézet által a hitelezőnek térített kamatláb között fennálló, sokszor jelentékeny különbséget. Az egészen kétségtelen, hogy a Magyar Nemzeti Bank határozatának közzévé előtt a hitelező nevére nyitott ú. n. „függő számlá”-ra történt befizetésnek semmi vonatkozásban⁷⁾ nincs liberáló hatása. E számla tekintetében kialakult kereskedelmi szokás szerint u. i. a pénzürtézet a befizetett összeget az adósnak visszafizetni köteles, ha a Magyar Nemzeti Bank tanúsítványát 3 hónap alatt a pénzürtézetnél be nem mutatják.⁸⁾ A függő számlára eszközölt fizetés tehát nélkülözi a teljesítés jogcselekményének egyik legfontosabb ismervét: a visszavonhatatlanságot. Külföldi hitelező javára nyitott, vagy vezetett „zárolt” számlára történő fizetésnek is csak abban az esetben tulajdoníthatunk liberáló hatást, ha a fizetés a hitelező előzetes beleegyezésével, vagy utólagos hozzájárulásával történt. Ha a fizetés a hitelezővel való megállapodás alapján történt, úgy a pénzürtézet a solutionos causa adjectus szerepét tölti be és így a fizetés cselekményének min-

4) 6900/1931. M. E. r. 4. §.

5) 3800/1932. M. E. r. 7. §.

6) Dr. Radnai Imre Sándor: Valutakötelmek effektivitása. J. K. 932. 20. Dr. Iván Miklós: Effektivitás és valutavédelem. J. K. 932. 28. Ifj. dr. Nagy Dezső: Az effektivitás kikötése. P. J. 932. 3.

7) Tehát sem az árfolyamkülönbözet, sem a kamatlábkülönbözet, sem a biztosítékok felszabadulása stb. tekintetében.

8) M. N. Bank Tájékoztató körlevele.

den joghatása a hitelezőt érinti; nemcsak annyiban, hogy követelése a fizetéssel közvetlenül és azonnal megszűnik, hanem azal is, hogy — ha a követelés történetesen részben, vagy egészben már korábban megszűnt volna és így az adós tartozatlanul fizetne — a *condictio indebiti* is csak a hitelező, nem pedig a *solutionis causa adjectus* pénzüintézet ellen volna indítható.⁹⁾ Viszont „zárolt számlára” a hitelező előzetes beleegyezése, vagy utólagos hozzájárulása nélkül történő fizetésnek ugyanaz a jogi hatása, mint a „függő számlára” eszközölt fizetéseknek, vagyis a liberáló hatást ezektől a jogcselekményektől meg kell tagadni. Ugyanez áll, ha a hitelező „a zárolt számlára” történő fizetést elfogadja ugyan, de jogait kifejezetten fenntartja.

II. Figyelmet érdemel a pénzüintézet jogi helyzete a külföldi hitelezővel szemben. Hellwig a *s. c. adjectus* jogi helyzetét a meghatalmazottéval tartja azonosnak és erősen hangsúlyozza: ezen megállapításával nincs ellentétben az a körülmény, hogy a *s. c. adjectus* a teljesítés tárgyán a tulajdon, vagy egyéb dologi jogot rendszerint a maga részére meg is szerzi.¹⁰⁾ A pénzüintézetek a szóban levő szolgáltatások tárgyán azok jogi természeténél fogva (*genus*) ugyancsak tulajdonjogot szereznek, de kétségtelen, hogy a zárolt számlán szereplő vagyont elsősorban a harmadik személy (külföldi hitelező részére) tartoznak kezelni. Jogi helyzetük tehát erősen emlékeztet a bizományos, illetve a bizalmi személy (*Trustee*) jogállására.

E számlákon szereplő követelések állandóan szaporodó nagy mennyiségére tekintettel és főleg azon körülmény folytán, hogy e vagyonok feletti rendelkezésben a tulajdonosok előreláthatólag hosszú időn át korlátozva lesznek, felette nagyjelentőségű e követelések *biztonságának* kérdése. Nem lehet kétséges, hogy különösen a mai válságos időkben e vagyonok tulajdonosai fokozottabb védelemre tarthatnak igényt. Annál sajnálatosabb tehát, hogy ez idő szerint semmiféle jogszabály nem nyújt külön védelmet a forgalmi ügyletekből eredő és a zárolt számlákon szereplő pénzkövetelések tekintetében.

Pedig a kormányzat — nyilván a külföldi bankhitelezők kívánságára — már felismerte a biztonság hiányát, mert a külföldi intézvényi hitelek és egyes rövid lejáratú más külföldi hitelek tárgyában kiadott rendeletben¹¹⁾ a fokozott biztosításról történt gondoskodás. E rendelet szerint a belföldi bankcég csődje esetében a külföldi hitelezőt külön kielégítési jog illeti meg a dologi biztosítékok tekintetében, valamint a pénzüintézet adósának kezesével és adóstársával szemben; továbbá igényelheti a kül-

⁹⁾ Hellwig: Die Verträge auf Leistung an Dritte. Die Stellung des Dritten 94. S.

¹⁰⁾ Hellwig: i. m. 93. és 98. S.

¹¹⁾ 3510/1932. M. E. r. 11. és 13. §-ai.

földi hitelező a csődnyitás után befolyt összegek kiadását külön kielégítési joga alapján a Cs. t. 43. §-a értelmében, a csődnyitás előtt befolyt és a zárolt számlán kezelt összegek kiadását pedig, mint jogtalan gazdagodásból származó tömegtartozást. Ez utóbbi intézkedés — legalább e jogterületen — nyilván szakítást jelent a bizományi értékesítésből eredő követelések tekintetében kialakult és erősen támadott bírói gyakorlattal.¹²⁾ A hivatkozott jogszabályok természetesen nemcsak a pénzüintézet ellen nyitott csőd-, hanem kényszerfelszámolási,¹³⁾ sőt csődönkívüli kényszerregeyzési eljárásban is alkalmazandók.¹⁴⁾

Felfogásunk szerint a külföldi hitelezőket illető és a zárolt számlákon tartott összegek legnagyobb biztonságát az nyujtaná, ha azok az egyes pénzüintézeteknél épp úgy *külön alapként* kezeltetnének, mint a Magyar Nemzeti Banknál a Külföldi Hitelezők Alapja, továbbá ha az összes zárolt számlákon szereplő követelések — az intézményhitelek biztosítására alkotott jogszabályok analógiájára — külön — vagy előnyös kielégítésben részesülnének a pénzüintézet fizetéseképtelensége esetén.

Ifj. dr. Nagy Dezső.

Semmis-e a jogügylet, mellyel a részvénytársaság saját részvényét megszerzi? A saját részvény szerzésének a tilalmát de lege lata a K. T. 161. §-a szabályozza. Ezen paragrafusnak sok hibáján kívül még egy lényeges fogyatékosága, hogy nem mondja meg magáról, hogy *lex perfecta*-e vagy *lex minus quam perfecta*. vagyis, hogy a tilalom ellenére létrejött jogügylet, mellyel a részvénytársaság a saját részvényeit visszaszerzi semmis-e, vagy pedig érvényes és csak a K. T. által előírt sanctió, az igazgatóság magánjogi és büntetőjogi felelőssége (K. T. 218.) következik be. A bírói gyakorlat ezt a vitás kérdést úgy oldotta meg, hogy érvényesnek tekinti a tilalom ellenére létre jött jogügyletet. Pl. C. 1544/1904. sz. Kúriai ítélet „a részvénytársaság saját részvényeinek zálogbavételére vonatkozó tilalomba ütköző ügylet megkötése csak az igazgatóság felelősségét, de nem kötött jogügylet hatálytalanságát vonja maga után.” Vagy C. 622/1900. „A K. T. 161. §-a csak azt mondja ki, hogy a részvénytársaságnak saját részvényeit megszerezni vagy zálogba venni nem szabad, de a törvény eme rendelkezéséből, tekintettel a fenti §. 2. bekezdésére, mely szerint annak meg nem tartása csak az igazgatóság tagjainak a társaság hitelezőivel szemben való felelősségét vonja maga után, nem következik... az hogy... a fenti törvényszakasz ellenére történt részvénytársaság

¹²⁾ Dr. Weiszberger: Feltűnő felsőbbbírói döntések. P. J. 932. 6.

¹³⁾ 920/1917. M. E. r. 11. §.

¹⁴⁾ 921/1917., 3230/1929. és az 1410/1926. M. E. r. 55. és 98. §§.